

אש המועדים

הכנה למועדי ה'
מתוך העמקה בספרי החסידות

שבת הגדול

תוכן הענינים

פרק א

ענין חג הפסח לאחר שבת הגדול דייקא.....א.

יציאת מצרים בכל דור ודור | שבת הגדול - על שם שהשבת הגדילה והכפילה את כוחה | מעלת השבתות על המועדים | מה טעם פתח ב"בראשית" | שבת הגדול - מכלל דאיכא קטן

פרק ב

משכנו ידינים מעבודה זרה.....ח.

איך עבדו את הנילוס ואת הטלה | משתחווים לעפר רגליהם | אכתי עבדי פרעה אגן | נכרכים עם העסק בכריכה וחטיבה אחת | בתוך גלות מצרים | כגיבור ואיש מלחמה | "מעולם לא יצא עבד ממצרים" | 'אל שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה' | גדלות וקטנות | הנשמה בתוך חשכת הגוף | בתוך מיצר הקטנות לא שייך להגאל | אור ה'גדלות' שהאירה על נשמות ישראל ב'שבת הגדול'

פרק ג

הופעת אור ה'גדלות' בשבת הגדול.....יז.

המכות שבתוך הקטנות | 'הנס הגדול' יש לו שייכות עם 'שבת הגדול' | בשבת עולים אל מקום ה'גדלות' | 'כעובר הנשמת ממעי אמו' | 'ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות'

• הרב אשר ישעיה גפנר 052781199

חיפה

- הרב מנחם פרידמן 0548477761
- הרב אברהם לאמפין 05484-11594
- הרב אלימלך רוזנפלד 05485-98118

ברנפלד

- ברנזווין - הלבה חסידיית

לונדון

- הרב אהרן מושקוביץ, 447846568552
- הרב אהרן פריעדמאן, 447539458902

קריית יואל

- הרב ש. שווארץ
- quickway4213@gmail.com

אנטווערפן

- הרב יצחק זאב דמן, 0491281410
- הרב י. א. ל. וויטראל 0486913506

לייקוד

- הרב משה שפירא,
- yomospira@gmail.com

מונטריאול

- הרב יהושע גרינוואלד
- 15146169831

מנשטר

- הרב ישראל ברעף, 07471356486

ירושלים

- וולדמן ספרים בביהמ"ד הגדול ק. בעלזא
- מאה שערים, תולדות א"י 05041-79191

בני ברק

- נציג ראשי - הרב יהודה רכניצר,
- פל. 0533152411
- ביהמ"ד נדבורנה, קרית נדבורנה
- מקווה בביהמ"ד בעלזא רח' בן יעקב 7
- מקווה וויזניץ מונסי רח' הרב מלצר
- ביהמ"ד בעלזא רח' האדמו"ר מבעלזא 5
- חנות ספרים סאטמאר רח' קדושת יו"ט
- ביהמ"ד בעלזא זכרון רפאל רח' יצחק נסים
- פינת עוזיאל

בית שמש

- בית "אש החסידות"
- רח' דובר שלום 1, פל. 0533120760
- גבעת ירושלים, הרב י. ויזל 05276-05995

אשדוד

- הרב פנחס אלביום 0533161147
- הרב יצחק גרינפלד 0533188564

אלעד

- נציג ראשי - הרב מנדל גפנר 0527167030
- הרב שמעון כהנא 0527180427
- הרב חיים מאיר אדלר 0527149864

סידרת "אש המועדים"
מהדורת הרבני הנגיד המפואר
מוה"ר יעקב זוסמאן סופר שליט"א

אש המועדים

הכנה למועדי ה'
מתוך העמקה בספרי החסידות

הוצאת

אש החסידות

מרכז עולמי

להפצת לימוד ספרי החסידות

רח' דובר שלום 15
בית שמש

פל. 0533-120-760
פקס 153-2-502-1864
אדוא"ל A33613613@gmail.com

© כל הזכויות שמורות

הארות והערות
יתקבלו ברצון במערכת

הוקם לע"נ הגה"צ רבי משה בן רבי יוסף זצ"ל אב"ד טורדא
הנוצח ע"י בנו מ"מ אב"ד טורדא שליט"א

מהדורת תשע"ט

הושיטו יד נדיבה

למען אלפי ישראל בכל רחבי תבל

הנהנים כל שבוע מאור העבודה הפנימית עפ"י תורת הבעש"ט הק'

פרק א

ענין חג הפסח לאחר שבת הגדול דייקא

כל אחד מישראל רוצה להגיע אל "שבת הגדול" עם התעוררות והתרוממות מרובה. הוא יודע שמלבד אמירת ההגדה קודם מנחה ושמיעת הדרשה של המרא דאתרא יש כאן עבודה פנימית הנדרשת מכל אחד - לחקוק זכרון בנפשו לזכר הנס הגדול שאירע לאבותינו במצרים בשבת זו שלפני חג הפסח, וכל אחד דורש ומבקש לידע את פנימיות העניינים ולהתרומם ולהעמיק במשמעות שבת זו, וכפי שהעידו צדיקים כי הארות חג המצות תלויות ועומדות בעבודת "שבת הגדול". וכאן הבן שואל, מה העבודה הנדרשת מאיתנו בשבת כזאת.

במאמר שלפנינו יאירו דברי צדיקי החסידות שהעמיקו לבאר את משמעות "שבת הגדול" ואת העבודה המסורה לכל אחד מישראל.

יציאת מצרים בכל דור ודור

כאשר ניגשים לעסוק בענין 'שבת הגדול' יש להבין למה נתגדל כל כך 'הנס הגדול' שלקחו את השה וקשרו אותו אל כרעי המטה^א, הלא קודם לכן אירעו לאבותינו במצרים אותות ומופתים - תשע מכות נאמנות שקיבלו המצריים והרעידו את כל ארץ מצרים, דם צפרדע כינים ערוב וכו' - ולמה נחשב נס זה גדול יותר משאר הניסים. עוד יש להבין, דהנה כלל גדול העמיד לנו **הבעש"ט** הק' בכל התורה, שהתורה נצחית ושייכת בכל דור ולכל אחד מישראל. התורה לא כתבה סיפורים בעלמא, אלא באה להורות לנו דרך חיים לדורות עולם^ב.

א. כדאיתא בטור (או"ח סי' תל): **שבת שלפני הפסח קורין אותו שבת הגדול והטעם לפי שנעשה בו נס גדול** שפסח מצרים מקחו בעשור כדכתיב בעשור לחודש הזה ויקחו להם שה לבית אבות שה לבית ופסח שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ה' כדאיתא בסדר עולם ונמצא ש' בחודש היה שבת ולקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי מטתו ושאלום המצריים למה זה לכם והשיבו לשחטו לשם פסח במצות השם עלינו והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן ולא היו רשאים לומר להם דבר **ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול**.

ב. וכפי שהקשה בספה"ק **תולדות יעקב יוסף** (פר' לך לך): יש לידע איך שייך פרשה זו בכל אדם ובכל זמן, דלא צריך פרשה זו לכתבה לדורות, דמה דהוי הוי, כי אם ללמדינו לדורות בזה.

ספרי החסידות מדגישים, כי 'ציאת מצרים' וקליפת פרעה אינם נחלת העבר, אלא בכל דור ודור צריך לראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, כל פרט ופרט הנזכר בתורה אינו שייך לנחלת ההיסטוריה, אלא מתחדש בכל דור ודור ובכל אחד ואחד.^א

ולכן יש לשאול, מה עבודתינו בדור הזה, איזה טלה אנו צריכים לקחת בשבת זו ולקשור אותו אל כרעי המטה? מהו ה'עבודה זרה' שלנו שאנו צריכים לעקרו מן השורש.

שבת הגדול - על שם שהשבת הגדילה והכפילה את כוחה

וכדי לבאר הענין על פי דברי רבותינו הקדושים יש להקדים את החילוק ואת ההבדל בין שבת ליו"ט, דהנה ביו"ט אנו שמחים על הנסים והנפלאות שעשה עמנו השי"ת למעלה מדרך הטבע, אבל בשבת אנו מעידים על עצם הדבר שהקב"ה ברא את הטבע.

ואיתא מצדיקים כי לכך נקראת שבת זו בתואר 'שבת הגדול' כי הנה יש בתורה שני טעמים על השבת: 'זכר למעשה בראשית' ו'זכר ליציאת מצרים'.

עד יציאת מצרים העידו ישראל רק על 'זכר למעשה בראשית' - שהקב"ה ברא את העולם בששת ימי המעשה, אך לא היתה בהם אמונה שגם לאחר ששת ימי המעשה ממשיך הקב"ה להנהיג עולמו בפועל, שהרי העולם נדמה כלפי חוץ כאילו מתנהג על פי דרכי הטבע וכאילו עולם כמנהגו נוהג.

וכתב **הבני יששכר** (אדר מאמר ג דרוש ג)^ב כי במצרים לא ידעו בני ישראל כלל שהקב"ה מצוי בעולם, הם ידעו שהקב"ה ברא את העולם בששת ימי בראשית, וסברו שמאז והלאה מסר את הנהגת העולם בידי כוחות הטבע והמזלות ח"ו. הם שמרו את יום השבת 'זכר למעשה בראשית' - זכר לבריאת העולם לפני אלפי שנים, אבל עדיין לא היה 'זכר ליציאת מצרים' שהקב"ה מנהיג עולמו בכל פרט ובכל רגע.

ועל דרך זה הקשה בספה"ק **אורח לחיים** (בפרשתינו) וזל"ק: שמעתי מהרב הק' המגיד מו' **יחיאל מייכל [מזלאטשוב]** ז"ל על זה, להבין הלא התורה נצחית ומאי דהוה הוה. עכל"ק.

וכן מדויק מלשון רש"י (שבת כח): שכתב: 'למאי הלכתא, מאי דהוה הוה, אי לאו למילף מיניה'.

ג. וכה כתב ה'תולדות' בספה"ק **צפנת פענח** (פר' בשלח) וז"ל: כמו שיש פרעה ומצרים בכללות העולם, כך יש בחינת פרעה ומצרים בפרטות אומה ישראלית. ע"כ.

ד. זה לשון קדשו: במצרים היה גלות בחינת הדעת הכללי, ובגלויות אחרות גלות הדעת המתלבש במדות, כד"א 'ובדעת חדרים ימלאו' (משלי כד, ד), ותתבונן הענין, במצרים לא ידעו מציאות השם ובגלויות אחרות העיקר להתחזק הדעת להאמין בהשגחה הנפלאה המלוּבשת בכל הדברים הנעשים. עכל"ק.

רק לאחר שהתחילו בני ישראל לראות את האותות והמופתים ואת המכות הנאמנות שקיבלו המצריים, התחילו להאמין שלא זו בלבד שהקב"ה 'ברא' את העולם לפני אלפי שנים, אלא גם 'מנהיג' בפועל כל פרט ופרט בבריאה בכל רגע ורגע, ומאז ואילך התחילו להעיד גם 'זכר ליציאת מצרים' שבו נגלה הנהגתו והשגחתו התמידית בעולם.

לקראת 'שבת הגדול' בישר הקב"ה לישראל על ידי משה עבדו כי הם הולכים לצאת ממצרים בשידוד מערכות הטבע, ואז התחילו ישראל להוסיף בשעת קידוש את ההוספה של 'זכר ליציאת מצרים', הקידוש נעשה גדול וארוך יותר, ועל כן נקרא שמו לדורות עולם 'שבת הגדול'.

אך לא רק הקידוש נעשה גדול יותר, אלא אף השבת עצמה הגדילה והכפילה את כוחה ומעלתה התחילו להעיד בה לא רק שהקב"ה 'ברא' את העולם, אלא גם שהוא 'מנהיג' את העולם בכל פרט ובכל רגע.

'שבת הגדול' הוסיף חיזוק גדול ביותר גם על 'שבת בראשית', והיינו ש'זכר ליציאת מצרים' העניק תוספת חיזוק וכח עבור 'זכר למעשה בראשית', כי בראותינו שהקב"ה משדד את מערכות הטבע ומנהיג את כל העולם כרצונו, הרי זה עדות גם שהוא הבורא והיוצר לכל וכמו שכתב הרמב"ן (דברים ה, טו)^ה.

ה. זה לשונו: והנה בשבת בכללה שני טעמים, להאמין בחידוש העולם כי יש אלוה בורא, ולזכור עוד החסד הגדול שעשה עמנו שאנחנו עבדיו אשר קנה אותנו לו לעבדים.

גם זה אינו מחזור אצל, כי בהיותנו שובתים ולא נעשה מלאכה ביום השביעי אין לנו בזה 'זכרון ליציאת מצרים', ואין לדואה אותנו בטלים ממלאכה ידיעה בזה. רק היא כשאר כל המצוות. אבל יהיה בו 'זכר למעשה בראשית' שנשבות ביום ששבת השם וינפש.

והראוי יותר לומר כי בעבור היות יציאת מצרים מורה על אלוה קדמון מחדש חפץ ויכול כאשר פירשתי בדבור הראשון (שם שם ב), על כן אמר בכאן אם יעלה בלבך ספק על השבת המורה על החדוש והחפץ והיכולת תזכור מה שראו עיניך ביציאת מצרים שהיא לך לראיה ולזכר. הנה השבת זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים זכר לשבת כי יזכרו בו ויאמרו השם הוא מחדש בכל אותות ומופתים ועושה בכל כרצונו, כי הוא אשר ברא הכל במעשה בראשית, וזה טעם על כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת.

והנה לא פירש כאן טעם השביתה 'כי ששת ימים עשה ה' וגו', שכבר הוזכר זה פעמים רבות בתורה, אבל אמר בקצרה 'ויום השביעי שבת לה' אלהיך' שהוא יתברך שבת בו וינפש, וביאר להם כי מיציאת מצרים ידעו שהוא אמר והיה העולם ושבת ממנו.

ועל דרך האמת נוכל עוד להוסיף בזה כי הדבור הזה בשמור ליראה את השם הנכבד והנורא, ועל כן יצונו שנזכור את ה' החזקה והזרוע הנטויה שראינו ביציאת מצרים, וממנו לנו היראה כמו שאמר (שם יד לא) וירא ישראל את ה' הגדולה אשר עשה ה' במצרים ויראו העם את ה', ועל כן צוה ה' אלהיך לעשות את יום השבת, שתהא כנסת ישראל בת זוגו לשבת כנרמז בדברי רבותינו (ב"ר יא ח), והמשכיל יבין. עכ"ד.

מעלת השבתות על המועדים

לכאורה, כיוון שהימים טובים מעידים שהקב"ה 'מנהיג' את העולם בכל רגע, וכתוצאה מכך מתחזק האמונה גם שהוא 'ברא' את הכל, אם כן למה צריך לשמור את השבת ולשבות בכל שבוע ושבוע, הרי בשביל זה סגי במועדי השנה שמאירים בנו את ההכרה בהנהגת הבורא ית'.

והתשובה היא, כי הימים טובים שבהם משבחים על שידוד הטבע, אף שיש להם מעלה וחשיבות יתירה, בכל זאת עדיין גדולים השבתות יותר מן המועדים, ומקודשים המה מכל הזמנים, וכמו שכתב **רבינו יונה** (על הר"ף ברכות כג.)¹, כי מי שמתלהב רק מנסים ונפלאות, ומחפש תמיד סיפורי מופת על השגחה פרטית, יש בזה פגם מסויים [הרי זה מחרף ומגדף (שבת קיה:)], כי מראה בכך שהקב"ה נמצא כביכול רק בשמים ולא בארץ, והוא מתגלה רק בדרך נסים, ולא בהנהגה תמידית.

בדרך כלל רגיל האדם לזכור את בוראו כאשר מתרחש נס, כאשר יש 'השגחה פרטית' מופלאה או שאר דבר השובר את השגרה ואת הרגילות. אך קשה להיות מחובר אל ה' בכל עת ורגע, אף שהשי"ת עצמו מחיה אותי עכשיו בהתחדשות ממש, משום שהטבע וההרגל מסתיר על החיות האלוקית הפנימית והתמידית שיש בבריאה.

ולכן קל יותר להתחבר אל פסח, סוכות, חנוכה ופורים, מאשר להתחבר אל השבת. כי ביו"ט אנו מתדבקים בהשי"ת שלמעלה מהטבע, ואילו בשבת מתדבקים בהשי"ת שמחיה את הטבע.²

ו. על דברי חז"ל (שבת קיה:) 'הקורא הלל בכל יום - הרי זה מחרף ומגדף', וז"ל: נראה למורי הרב נר"ו שטעם הדבר הוא מפני שעיקר קריאת ההלל הוא על כל צרה וצרה שלא תבא על הצבור ואנו אומרים אותו באותה שעה כמו שאמרו דוד על הצרות שעברו עליו וכשאומר אותו בכל יום נראה כמי שאומר שאין הקב"ה עושה נפלאות בכל יום ולפיכך קורא הנסים שעברו כבר ונמצא שמחרף ומגדף כלפי מעלה. עכ"ל.

ז. וראה בספח"ק **פרי הארץ** (פר' בא) וזל"ק: והנה אם אמנם שינוי הטבע מראה לעין כל אלהותו יתברך לשמוע ה' בקול איש אשר רוח אלהים בו, **אבל באמת הנהגת הטבע היא היא שמגיד נפלאות ה' לבדו וכח מי כילי שלא יפסוק מהנהגה וסדר אחד משישת ימי בראשית עד סוף העולם** השמים מספרים כבוד אל וכו' בכל הארץ יצא קום וכו' (תהלים יט ב-ה) ובכל יום וזרח השמש ובא השמש (קהלת א, ה) וכמאמר דוד המלך ע"ה (תהלים ח, ד) כי אראה שמין מעשה אצבעותיך וכו'. **ומה שאינה משתנה ותמיד מתנהג על סדר אחד היא ההוראה על גדולת כח אין סוף ב"ה וכח אלהות שאינו משתנה כדרך כח האדם וכל הגשמים מוגבלים בכחם שאי אפשר להיותם ימים או עשור על סדר כח אחד כי אם משתנה מיום ליום ומשעה לשעה כי דרך לו וכי שיש לו אולי ישן הוא (ע"פ מ"א יח, כז), משא"כ כח אלהות יתברך כי הנה לא ינום ולא יישן (תהלים קכא, ד) ותמיד משגיח ושופע**

ועל כן צריך לשמור ולקדש את יום השבת קודש, כי הימים טובים נקבעו לאורך כל הדורות כדי לזכור את הנסים והנפלאות שעשה עמנו השי"ת, ובהם מוטל עלינו להודות על שידוד מערכות הטבע, על דברים בלתי שגרתיים, ועל גילוי אלוקי לעין כל. אך בשבת קודש אנו מתחברים אל החיות התמידית שהקב"ה מחיה את הבריאה בכל עת ורגע, כי בריאת העולם היא פעולה נמשכת, ואנו מתענגים על כך שהקב"ה עצמו מחיה אותנו בכל עת.^ה

מה טעם פתח ב"בראשית"

וכל זה נרמז במה ששאלו חכמינו ז"ל (עיי' רש"י בראשית א, א): לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ"החודש הזה לכם" (שמות יב, ב) שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח ב"בראשית", משום (תהלים קיא ו) כח מעשיו הגיד לעמו.

והיינו שמעיקר הדין לא היה צריך להתחיל אלא בענייני חג הפסח בהם ניכר שהקב"ה יכול לשדד את כל מערכות הטבע ולהנהיג הכל כרצונו, ולמה פתח בסיפור מעשי בראשית שהוא מצות השביתה ביום השבת קודש, הרי הכל כבר נכלל באמונת המועדים.

והתשובה היא, כדי להורות שגם הטבע עצמו מונהג בכוחו של הקב"ה - 'כח מעשיו הגיד לעמו', וכאשר ידע איש ישראל כי הבורא ב"ה מחדש את כל העולם בכל רגע ורגע, ותמיד בכל עת יש עולם חדש ובריאה חדשה ממש, אזי הוא מתחדש תמיד ומתבטל אצלו ההכרה בכח הטבע.^ט

מהוה ומקיים ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ברא ברצונו הפשוט וברצונו מקיים בכל עת תמיד ומהוה התעצף עינו בו ואיננו (ע"פ משלי כג, ה):

ח. עיין במחזור ויטרי (ס' קלב) וז"ל: דהא מן הדין הוה לן למימר בשבת גמירא. אתה בחרתנו. ולברך במקום קידוש אשר בחר בנו מכל עם וכו'. אי לא משום כתיב בהן בחירה דקיימא לן **דלא אמרינן בחירה אי לא אתרחיש ביה ניסא כדאמרינן בפסח. משום דההיא שעתא אתרחיש ניסא דיציאת מצרים וכיצא בו, ושבת אינו נס אלא משום זכר לששת ימי בראשית שנה היוצר ביום השביעי**, והאי נמי דמדכרינן בקידושין דשבת בחירא כדאמרינן 'כי בנו בחרת' היינו משום יציאת מצרים דאמר בסמוך לו.

וכה כתב **האבודרהם** (מעיב של שבת) וז"ל: וימים טובים נצטוו בהם על ידי נסים ונפלאות שעשה עמם הקדוש ברוך הוא, **אבל שבת לא נצטוו בו על ידי נסים ונפלאות אלא על שם ששבת בו ממלאכה** ולכן אין אומרים בשבת 'רוממנו מכל לשון'.

ט. ראה בספה"ק שפת אמת (ליקוטים, ר"ח ניסן) וזל"ק: באחד בניסן ראש השנה למלכים, פירוש, לקבלת עול מלכות שמים שהיה בניסן גאולת מצרים ופירוש למלכי אומות להכניע כל סט"א לברר מלכות שמים ומקיש מלכות שלמה כו' כי מלכות שלמה היתה כן סיהרא באשלמותא כו' כנודע, ולזאת **כפי שמקבל האדם על עצמו בחדש הזה כן כל השנה, וזהו כל ענין ההתחדשות כי היודע**

ולכן כאשר ציוה הכתוב על מועדי ה', הקדים בראשונה את ציווי השבת שהיא 'תחילה למקראי קודש' כדי להודיע שהקב"ה ברא את העולם שזהו היסוד לכל אמונת איש ישראל, ואחר כך פירט את שאר מועדי השנה, שבהם נתגלה שהוא משדד את כל מערכות הטבע כרצונו.

שבת הגדול - מכלל דאיכא קטן

אשר על כן, קודם שיתקדש עלינו ליל חג המצות ברוב דיצה וחירות להודות ולהלל על הנסים ועל הנפלאות, אנו חייבים לעבור תחילה את האמונה שהקב"ה בורא עולמו בכל עת, אשר אמונה זו מאירה בשבת קודש דייקא, ואז מתגלה בעולם שהקב"ה שולט בעולם לא רק לעת צרה כשצריך לשדד את מערכות הטבע, אלא גם הטבע עצמו הוא מעשי ידיו של הבורא ית' ממש.

גם פסח נקרא 'שבת', כמאמר הכתוב 'וספרתם לכם ממחרת השבת', אך פסח נחשב 'שבת קטן' לעומת שבת רגיל הנקרא 'שבת הגדול', כי 'גדול' מכלל דאיכא קטן¹, ולכן 'הנס הגדול' של קשירת הטלה אירע ב'שבת הגדול' דייקא, ויש בו מעלה

שהכל רק מהש"י המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ופירוש 'תמיד' בכל רגע ורגע, ובהסתלקות חיות הקב"ה השופע בכל העולם היה הכל כלא היה ונמצא מצד ידיעה זו יש התחדשות תמיד לאפוקי האומרים שעולם קדמון תפח רוחם אם כן הכל הרגל וטבע וזה היפך התחדשות אבל בני ישראל שיודעין כי הש"י נותן חיות אל הטבע והטבע נמשכת מלמעלה מן הטבע אם כן יש תמיד התחדשות. וזהו שאמר ר' יצחק כי התורה צריכה להתחיל בהחדש הזה לכם שהוא מצוה ראשונה כו' ותמה רמב"ן ז"ל כי באמונת החידוש תלה הכל כו' אמנם לדברינו אדרבא התחדשות הזה זהו סוד עיקר האמונה כנ"ל לידע כי הקב"ה מחדש בכל יום מעשה בראשית והבן זה.

י. ראה מה שכתב בעל העקידה (עקידת יצחק, שער סז פר' אמור) בזה"ל: **אחר שזכר העיקר הראשון המתפרסם עניינו במיוחד שבקדשים שבת הוא לה', סמך שאר העיקרים** ואמר אלה מועדי יי וגו'. בחודש הראשון וגו'. כי אלה אשר יזכיר משם ואילך הם המיוחדים לשם מועדי והיה הראשון שבהם חג הפסח מועד צאתנו ממצרים. כי הוא המיוחד והמפורסם להודיע ולהורות שלא היה העולם ביד בוראו כמו העיר או המגדל אשר בנו בני האדם וא"כ אין בידם להרסה או להשנות דבר ממנה אבל נתברר ע"י האותות והמופתים הגדולים אשר עשה לפרעה ולכל מצרים לעניינו אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיו וכגבורותיו בשנויי הטבעים ישדרם בכמה פנים.

יא. כדאיתא בספ"ק בני יששכר (ניסן מאמר ג אות ב-ג) וזל"ק: טעם ב' נקרא שבת הגדול, מצאתי ראיתי טוב טעם בשו"ת שמן המור בשם גדול ספרדיי אחד נקרא הרב מהר"י זאבי, דהנה וספרתם לכם ממחרת השבת (ויקרא כג, טו), באת הקבלה ממחרת יומא טבא דיום טוב נקרא ג"כ שבת (מנחות סה:), והאפקורסים שאינם מאמינים בקבלת תורה שבעל פה נתפקרו בזה, והנה הרבה ענינים עשו חז"ל לפרסם הדבר ולהוציא מלב המינים, על כן גם זאת עשו להיכר וקראו לשבת שלפני הפסח שבת הגדול, מכלל דאיכא שבת קטן בשבוע הבאה, היינו יום טוב הראשון של פסח שנקרא ג"כ שבת ששבתו הוא קטן משביתת יום השבת, עכ"ד, לדעתי הטעם זה הוא חשוב ודבר נחמד.

יתירה על 'עשר מכות' שהביא הקב"ה על מצרים הקשורים ל'חג הפסח' וכפי שיתבאר.

זו היא הנקודה של 'שבת הגדול' וכפי שיתבאר בהרחבה איך היא נוגעת לכל אחד בחיי המעשה.

ויתכן עוד טעם לדעתי, מה שאמרו רז"ל שבת קביעא וקיימא משא"כ מועדים תלויים בקידוש בית דין (פסחים קיז:), ועל כן קדושת שבת הוא כמו הגדול שיכול לעמוד בעצמו, משא"כ קדושת המועדים מעמידים אותן אחרים היינו ישראל, כביכול כמו הקטן שמחזיקין בידו אחרים להעמידו ובזולת אחרים אין לו העמדה, והנה קודם בא יום המועד הקדוש הרגל הראשון שברגלים שבכל השנים, נקרא שבת שלפניו שבת הגדול להורות החילוק בין קדושת שבת לקדושת יום טוב.

פרק ב

משכו ידיכם מעבודה זרה

איך עבדו את הנילוס ואת הטלה

הנה נודע כי כלל ישראל נחשבו 'עובדי עבודה זרה' במצרים, כטענת שרו של מצרים 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה' (ילקו"ש שמות רל"ד, זוהר בשלח קע:).

העבודה זרה של מצרים היתה ה'טלה', ועלינו להבין ענין זה, היתכן שנואלו חכמי מצרים לדמות שהטלה יש בו ענין אלוקי, הלא בריה שפילה היא. כמו כן קשה איך היו עובדים אל השור, וכנודע שהיו מצפים את קרניו בזהב ביום חגם, וכמו כן היו עובדים אל הנילוס, וכל זה נראה שטות גדול.

ויותר יפלא על כלל ישראל שהצטרפו אליהם לעבוד את אליהם, את הטלה, השור, ואת הנילוס. וכי נשתבשה עליהם דעתם לעשות כדבר הזה.

משתחיים לעפר רגליהם

וכבר הקשו כן בספרי החסידות (ראה אמרי יוסף פר' וירא) בענין הערביים שהגיעו לאהל של אברהם אבינו והיו משתחיים לעפר רגליהם, ותמיהה גדולה היא, איך אפשר להיות שוטים כאלו בעולם שישתחוו לאבק רגליהם.

וביארנו ספרי החסידות¹ כי אותם ערביים היו סוחרים והאמינו כי כספם וזהבם בא

יב. ראה בספה"ק **דברי יחזקאל** (פר' וירא) וזל"ק: 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העין' (יה. ד). פרש"י ורחצו רגליכם כסבור שהם ערביים שמשתחיים לאבק רגליהם וכו'. וקשה היתכן שיהיו בעולם שוטים כאלו שמשתחיים לאבק רגליהם. אך י"ל הכוונה דערבי כינוי לסוחר בש"ס ורש"י בכמה דוכתי. כמאחז"ל (ב"ב עה, א) ואין כנענים אלא תגרים שנא' כנען בידו מאזני מרמה וגו' ואי בעית אימא מהכא אשר סוחריה שרים כנענים נכבדי ארץ. וכן פרש"י (בפ' וישב) בת איש כנעני. תגרא. וכנענים וערביים הם אחד. ודרך הסוחרים לדמות בנפשותם כי כחם ועוצם חרצותם רוב השתדלותם במסחרם. יומם ולילה לא ייעפו ולא ייגעו לעבור ימים ונהרות ולרוץ ברגליהם למרחקים. שהוא הנותן להם כח לעשות חיל. ומפני זה אינם נותנים צדקה. כי ידמה להם שכחם ועוצם ידם עשה להם את החיל ע"י שעבדו בידיהם ורגליהם. וזהו עבודה זרה שמשתחיים לאבק רגליהם. כי כל איש ישראל צריך להאמין כי לא בכח יגבר כי הכל הוא בהשגחה פרטית.

אליהם על ידי ריבוי הטרחה במרוצת רגליהם מהכא להתם, הם בטחו בעפר רגליהם שמביא להם את רוב עושרם וממנום, והשתחוו והודו והתבטלו אליהם כאילו זהו הכח שמשפיע אליהם את הפרנסה,

ולכן אמר להם אברהם אבינו ע"ה 'יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם', כלומר, אל תאמינו שרק זאת יתן לכם מחייתכם, כי יש בורא אחד המשגיח על הכל ומסבב את הכל והוא זן ומפרנס מקרני ראמים עד ביצי כנים, אם לא מפעולה זו יתן מפעולה אחרת, וכמאמר הכתוב (הושע יד, ד) 'ולא נאמר עוד אלהינו למעשה ידינו'."

אכתי עבדי פרעה אנן

ועל דרך זה היו המצרים מאמינים שפרנסתם תלויה בצאנם ובבקרם, וכמאמר חז"ל (חולין פד): הרוצה שיתעשר - יעסוק בבהמה דקה, וארץ מצרים היה ארץ מקנה וממנו היה רוב עשרם. כמו כן ידעו בוודאות שאין להם מזון ופרנסה בלי נהר הנילוס שהיה עולה ומשקה את כל השדות. ולכן היו מכבדים את הנילוס ואת הטלה, ובפרט בחודש שהטלה מתרבה בו שהוא חודש ניסן אשר 'לבשו כרים הצאן ועמקים יעטפו

והשי"ת ב"ה נותן לו כח לעשות חיל. וזהו כסבור שהם ערביים היינו סוחרים שמשתחווים לאבק רגליהם. פירוש, שתולים שע"י מרוצת רגליהם עד שמעלים אבק הוא הגורם להם לצבור הון ועושר. ולכן אמר להם אא"ה ורחצו רגליכם. היינו שיסירו מדות הגרועות והדמיונות הכוזבות מאתם. והשענו תחת העץ. שידעו שאין לנו להשען כי אם על אבינו שבשמים שהוא הנותן לנו כח לעשות חיל. וז"ש רש"י תחת העץ. תחת האילן. היינו והשענו תחת אילנא דחיי בצלא דמהימנותא עילאה.

כיוצא בזה איתא בספח"ק פרי צדיק (פר' וירא, אות י') וזל"ק: אבל ענין ערביים שמשתחווים לאבק רגליהם הוא על דרך מה שאמרו (סנהדרין סג): לאדרמלך וענמלך אלהי ספרים ומאי ניהו הפרד והסוס. אדרמלך דאדר ליה למריה בטעינה וענמלך דעני ליה למריה בקרבא עיין שם שזה היה דרכם לעשות הדבר שבהם להם ההשפעה על ידו לדחלא ולעבודה זרה. ולאשר שהיה להם הטובה מבעלי חיים אלו הפרד והסוס עשו דמותם אלהות. ועל דרך מה שנאמר (חבקוק א) 'על כן יזבח לחרמו ויקטר למכמרתו, כי בהמה שמן חלקו ומאכלו בריאה'. והיינו לאשר פרנסתם היה על ידי הצידה זבחו וקטרו לרשתות הצידה (וכמו שכתב הרד"ק) וכמו כן הערביים שהיה פרנסתם מנסיעות והובלת סחורות ממדינה למדינה וכמו שנאמר והנה אורחת ישמעאלים באה ותרגם אונקלוס שירת ערבי. ולכן השתחוו לאבק רגליהם. שמסיבתם בא פרנסתם.

יג. ראה בספר שרגי נפיש (וילנא תרס"ח) שהרחיב בזה, וזל"ק: לכן היו מזהרים בחודש הזה לבלי לשחוט טלאים, כמו שמצינו אך עתה, שאין מניחין לצוד דגים בחדש עבור (נערעש) לבלי יאבדו את מינם. ולמען יאושר הדבר שישמרו אותו, שמו הכוברים עליהם דבר זה לחק מטעם קדושת האמונה, לממן לא יקלו ראשם בזה החק, כי דבר הקדוש בקדושת האמונה מתקבל יותר אצל ההמון. וזו היא הכוונה שבניסן שולט מזל טלה, מפני שבו יפרה וירבה זה המין, ובזה החודש עבדו אותו והיו נזהרין לבלי לשחוט אותו כדי שלא יכלה המין.

בר' (תהלים סה, יד) וכמו שדרשו חז"ל (ר"ה ח.), כי ידעו שאם אין להם נילוס ואין להם את הטלה ואת השור, אין להם מזון להחיות נפשם.

גם בני ישראל התפרנסו מהצאן והבקר, וכדבר שנאמר (בראשית מז, ג) 'רועה צאן עבדיך גם אנחנו גם אבותינו'. הם הנהיגו את כל צאנו של פרעה מלך מצרים ככתוב (שם מז, ו) 'ואם ידעת ויש בם אנשי חיל ושמתם שרי מקנה על אשר ליי'.

ולכן בהיות בני ישראל תחת שעבוד מצרים האמינו ג"כ בעבודה זרה של המצריים, הם ידעו שאם עובדים - יש כסף, ואם לאו - אין כסף. זה היה ה'עבודה זרה' שלהם, שהאמינו במעשה ידיהם ולא האמינו שהפרנסה יורדת מן השמים וכל המלאכה אינה אלא אמצעי מחמת השתדלות ותו לא^{טו}.

ואם כך, גם בזמנינו, אכתי עבדי פרעה אנן^{טז}, ועדיין לא יצאנו לחירות עולם, אלא משועבדים אנו לפרעה ולמצרים, כי בעומק נפשינו אנו מאמינים במעשי ידינו שהוא הנותן לנו את פרנסתנו, ועבודתנו בימים אלו לצאת ממצרים - 'משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצוה'.

עבודה קשה ויתירה היא, ועתה על ידי הקדושה וההארה של 'שבת הגדול' מגיע זמן גאולתנו ופדות נפשינו להשליך רוע שאור כל אחד כפי אשר ידבנו לבו.

נכריים עם העסק בכריכה וחטיבה אחת

וכדי שכל הנוכח לא יהא בגדר דברי התעוררות והתחזקות בלבד, יש להוריד את הדברים אל תוך הנפש ולתוך חיי המעשה, לפגוש את עצמינו בתוך הגלות הזאת כדי

יד. וכתוב בתורה כי כן עשה יוסף - 'וישב יוסף את אביו ואת אחיו ויתן להם אחוזה בארץ מצרים במיטב הארץ בארץ רעמסס כאשר צוה פרעה'.

טו. ראה בספה"ק **מנחם ציון** להרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע (פר' ויקרא) וזל"ק: כשהיו ישראל במצרים לא ידעו את ה', והיו בקטנות גדול, עד שאמרו עליהם מלאכי השרת הללו עו"ז והללו עו"ז (ילקוט' שמות רל"ד, זוהר בשלח קע:), **ולא היו עובדי עבודה זרה בפועל ממש לעץ ואבן, רק שלא היתה אמונתם שלימה באמת ובבטחה.** עככ"ק.

וכתב הרמח"ל (דעת תבונות א, מב) בגדר עבודה זרה בזה"ל: הדעת השלישי, היא דעת המון האנשים, **שחושבים שדברי העולם הזה הולכים לפי חוקות טבעם שהטביע הבורא בתחתונים, והשתדלותם וחריצותם הוא המועיל, ועצלותם הוא המזיק,** כענין (דברים ח, יז), "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". עוד אמרו, הכל תלוי במזל, ומקרה אחד לכל, ואין כאן אלא הדרך הטבעי, לא יותר, אם להטיב אם להרע.

טז. בספה"ק **בני יששכר** (ניסן מאמר ד דרוש ג) וזל"ק: הנה בעוונותינו הרבים אכתי עבדי פרעה אנן, מפוזרים בארצות אויבינו בשעבודים וצרות לאין חקר, והאיך יקרא לזה חירות עולם, אבל הוא חירות עולם שלא יהיה עוד גלות שורשיי כזה שיהיה כלול מכל הד' קליפות.

לדעת איך לצאת מתוכה בחסדי ה' בגאולה שלימה.

הנה כל אחד יש לו מקור הפרנסה שעל ידו נשפע אליו פרנסתו מן השמים, ודבר זה הוא מוכרח מאז חטא עץ הדעת שנגזר עלינו עונש של 'בעצבון תאכלנה' ו'בזיעת אפיק תאכל לחם' שצריך להתעסק באיזה השתדלות ואמצעי שעל ידו יבוא אלינו פרנסתנו.

אך יש אנשים שלוקחים את העסק שלהם ומשקיעים בהם את כל חלקי נפשם, את מחשבתם, מידותיהם, וכל מעשיהם. הם מוסיפים להגדיל ולטפח, לקשט ולפרסם את עסקיהם בריש גלי, ויותר ממה שהעסק מביא להם ממון הם רואים בכך דבר שמביא להם כבוד והדר, והם נכרכים עם העסק בכריכה וחטיבה אחת. ובאם חלילה יתמוטט העסק ויסגר, אזי מלבד שנאבד מקור פרנסתם הנה גם יחרב עליהם עולמם, כי זה נהפך לאליל שלהם, זה נעשה המציאות שלהם, והתחביב והמעמד שלהם.

בתוך גלות מצרים

ונתאר לעצמינו אילו מגיע צדיק אחד ומסתובב ומכריז ברחובה של עיר: בני חביבי, דעו לכם שאתם נמצאים בתוך גלות מצרים, שקועים בתוך הכסף ותאוות הממון, והנה אני בא לגאול אתכם מגלות הדעת, הכנסו נא לבית המדרש לשקוד על התורה ולהתענג על עבודת ה', והכסף הקצוב לכל אחד בראש השנה יגיע אליכם על ידי השתדלות מועטת בלבד, והרבה דרכים למקום איך להעשיר את האדם באם נקצב עבורו.

ואותו צדיק יכנס לתוך אחד החנויות וינסה לעורר את בעל החנות לצאת מתוך המיצרים שלו ולעורר אותו באמונה ובטחון, אך בעל החנות יאמר לו: אנא רבי, כעת אי אפשר כי אנשים נכנסים ויוצאים ואני מפסיד כל רגע עוד כסף, יואיל נא רבינו לדבר איתי אחר כך.

בגיבור ואיש מלחמה

כולם מבינים את עומק הדברים, כולם יכולים גם לדרוש דרשות על זה ולבאר בפרטי פרטים את ענין ההשגחה פרטית ואת מעלת האמונה והבטחון, אבל מי מוכן לקחת את העסק שלו ולסגור אותו מתוך ידיעה מוחלטת שלא העסק מביא כסף אלא הקב"ה בלבד?

נתאר לעצמינו שיהודי לוקח את העסק שלו, המסחר, הבית-מלאכה, המפעל, שהקים וטיפח שנים רבות, ומניח עליו מודעה גדולה - "העסק נסגר!"

כל החברים, הידידים, המשפחה, העסקנים, כולם כאחד מנסים לברר מה אירע, אולי עובר עליו איזה משבר נפשי, אך אותו יהודי מודיע להם: הרי כל העסק אינו שוה כלום, הוא לא מביא רווחים ולא הפסדים, זה רק 'השתדלות' בעלמא, והרי ההשתדלות היא עונש, ולמה אני צריך להעניש את עצמי ולעמול כה קשה כל היום, אני יכול לפטור את עצמי בהשתדלות מועטת בלבד.

כולם מנידים את ראשם ברחמנות, מרימים עיניהם בתחנונים קדם רופא חנם, אך אותו יהודי לועג עליהם, הוא אור אומץ כגיבור ואיש מלחמה ויצא מן הגלות.

"מעולם לא יצא עבד ממצרים"

למה נשאר אבותינו במצרים ולא הצליחו לברוח משם? התשובה לכך מובאת במדרש (מכילתא דר"י פר' יתרו), כי המצרים עשו כח הכישוף חומה גבוהה שלא יוכלו לצאת משם - "מעולם לא יצא עבד ממצרים".

וכאן נשאלת השאלה, וכי לא יכלו לדלג על החומה באמצעות סולמות גבוהים? והתשובה היא, כי במצרים לא היו חומות של אבנים גדולות עד לב השמים, לא היה שם חומה גבוהה אלפי פרסאות, החומה היתה בתוך הראש - אתה נמצא במצרים! אי אפשר לצאת, זה לא שייך, אתה לא מסוגל, חבל לנסות, חבל על הזמן. מעולם לא יצא עבד ממצרים".

"מצרים" מלשון מיצר, הם הכניסו בתוך הראש ע"י כח הכישוף מחשבה עצומה השוללת את היציאה, והיה נדמה לכל אחד שזה לא שייך במציאות כלל וכלל.

אילו היה מגיע פיקח אחד, ומתחכם ואומר, הבה ננסה, היה לוקח את תרמילו ויוצא למרחב, כשהוא מגלה שאין כאן לא חומה ולא כלום, הכל דמיון ואחיזת עינים. הוא פשוט יוצא ממצרים ומשתחרר מהשיעבוד, מרחם על אחיו במצרים שנותרו בתוך ההכרה שאי אפשר לצאת".

'לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה'

כך הגיע גם משה רבינו ע"ה אל בני ישראל וביקש מהם: טייערע אידן, בואו נצא מן

יז. כמו שמובא משל על פיל קטן שהיה מחובר אל הקיר עם חבל דק ולא היה בכוחו להתנתק ממנו, ולכן גם לאחר עשר שנים כאשר כוחו במתניו והוא יכול לעקור ברגע אחד את החבל, נשאר עומד שם, כי נחנק בזכרונו שאת החבל הזה אי אפשר לקרוע.
יח. מפי הגרי"מ ארלנגר שליט"א.

הגלות, אתם עובדים כה קשה, תנו יד ונצא ממצרים. אך בני ישראל 'לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה', וכאן תעלה תמיהה גדולה - מי לא יחפוץ ולא ישאוף לצאת מן המיצר?

וכדי לשבר את האוזן מה התרחש באותם ימים במצרים יש לבאר מה שמובא בכתיב האריז"ל ובספרי החסידות כי במצרים היו ישראל נתונים ומשוקעים במצב של 'קטנות', והגלות היתה בזאת שיצאו מן הקטנות הזאת אל מקום ה'גדלות'.

ברגע שאיש ישראל זוכה שמאיר עליו אור של 'גדלות', יוצא תיכף ממצרים ממקום ה'קטנות'.

גדלות וקטנות

מהו גדלות ומהו קטנות?

הדבר דומה לשני אנשים שנולדו בתוך בית הכלא, עיניהם לא שזפה מעולם את אור השמש ואת מרחבי היקום, הם הכירו רק את ארבעת אמות של בור בית האסורים ואת שומר הפתח שמביא להם מדי יום את חתיכת הלחם הדל.

מפעם לפעם היה אור השמש מתגבר מאוד בחוץ, והיה שולח קרן מועט של אור דרך החלון הקטן שבמרומי החדר, ואז היו שני הידידים מתענגים על 'ריבוי האור' ומצליחים לראות מעט את כתלי הבור החשוך. אך ביום רגיל היו שרויים בחושך, בקור או בחום, במקום טחב ולכלוך.

פעם נעמד אחד מהם והציץ מבעד לחרכי החלון ולא האמין למראה עיניו. הוא גילה שיש עולם מלא אור, יש חיים מחוץ לכתלי בית האסורים, יש יקום נפלא, גדול ורחב פי אלפי רבבות מן הבור הצר שלהם, והתחיל לשכנע את ידידו לעשות כל טצדקי על מנת לצאת במהרה מבית הכלא.

ידידו נחרד לשמוע את דבריו, מי יביא לנו מאכל ומשתה? הרי כאן יש לנו שומר נאמן שמביא לנו כל יום חתיכת פת וכוס מים. מה חסר לנו כאן? יש לנו הכל.

אך חבירו שכבר גילה את אור העולם לא היה יכול לנוח ולשקוט, כעבד ישאף צל היה כל רצונו רק לעזוב את הבור החשוך ולצאת מן המיצר אל המרחב, אך ידידו לא הבין כלום, כי כל זמן שלא ראה את ה'אור' לא שייך לתאר לו מהו 'אור', שכלו לא יבין לעולם מה נקרא מרחב שגדול הרבה יותר מן הבור? הוא פחד להגיע למקום נעלם כזה והעדיף להשאר עם מה שעיניו רואות ולא להסתמך על דמיונותיו של ידידו שאינן מתקבלות על השכל.

משל נוסף כעין זה ממשילים בספרים על שני עוברים תאומים במעי אמם, האחד

חכם וצדיק והשני רשע וטיפש, והנה החכם אומר לרעהו: עוד מעט נצא שנינו לאויר העולם, אל מרחב מואר. ואילו השני, הרשע והטיפש, לעג עליו וטען לעומתו: מה לך כי תדמין דמיונות, הרי אם נצא מכאן יפסק חיותינו שאנו ניזונים כאן, והרי עדיף להשאר כאן, מוגן ובטוח, מאשר לצאת אל המקום המסוכן שבחוץ ולמות שם.

והנה בשעה טובה ומוצלחת נולד החכם ויצא לאור העולם, והבן הרשע שומע איך שהוא בוכה, וכולם בוכים עמו ברוב התרגשות, ומפטיר לעצמו: הנה צדקתי, בוודאי הוא סובל עתה, הוא התנתק ממקור חיותו ואינו מוצא את מזונו, מלבד מה שמפחד להיות במקום כה רחב ומופקר.

הנשמה בתוך חשכת הגוף

הנשמה שלנו מגיעה מהעולם הבא, שם היתה רגילה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, להתענג על מרחבים עצומים בלי סוף ובלי גבול, עולם שכולו טוב, מואר באור יקרות אדיר וחזק, והנה משכינים אותה בתוך חשכות הגוף ובתוך חשכות העולם הזה, שתי בתי חומר, חושך כפול ומכופל, עולם שרובו רע.

ברוב צערה היא מגיעה אל הגוף ואומרת לו: גוף יקר, הלא המקום שאתה נמצא הוא מקום מחשכים וצלמות, כל תענוגי הגוף שבעולם אינם שווים כלום לעומת רגע אחד בעולם הנשמות, בא תבוא עמדי להיכלי הדביקות, להתענג על ה', צא מן הקטנות הזאת, מבורר השביה, ותתעלה מן המיצר אל המרחב ואל הגדלות.^ט

והגוף עונה אל הנשמה: נשמה נפלאה את, אבל לא בחכמה תדברי, הרי יש כאן עולם כה יפה, ובאם אעזוב את העולם תיכף אפרד ממקור החיים, ופרנסה מה תהא עליה, ומה גם כי מאומה לא חסר לי כאן, יש לי מאכל ומשתה, כסף וזהב, כבוד ומשפחה, למה לעזוב הכל ולהפקיר את עצמי אל דמיונות שוא ואל השגות שאין בהם ממש.

ולאחר מאה ועשרים שנות האדם כאשר הנשמה מתעלית למעלה, הנה כולם בוכים על אובדן הגוף, כולם רואים שהגוף היה צודק בדבריו, כי הנה האיש עלה ונתעלה לעולם שכולו טוב והפסיד את חיי העולם הזה.

אך הנשמה מתענגת על זיו השכינה, שטה במרחבים עצומים בלי סוף ובלי קץ, ואילו יגזר עליה לירד שוב למטה לעולם הזה לא תהא מסוגלת לחזור אל העולם הקטן והחשוך, היא אינה סובלת את הריח של הנפש הבהמי, בדיוק כמו שאדם אינו מסוגל

יט. וראה עוד בשפת אמת (שבת תשובה תרס"ב) שעיקר העבודה להרים הנפש מתוך מאסר הגוף להתקרב אליו ית"ש.

להכנס לתוך גוף של בהמה ולחיות בתוך הרפש.

בתוך מיצר הקטנות לא שייך להגאל

הצדיקים הקדושים שבכל דור ודור זכו לגילוי שכינה, נשמתם התגלתה בקרבם באופן מרובה, הם הציצו ממרומי החלון וגילו את אור הנשמה, את התענוג האמיתי, ואת המרחב האלוהי שאין לו סוף, והם אומרים לנו: הכל הבל הבלים, אין כאן כלום, כל העושר וכל התענוג שיש כאן בעולם, הוא צחוק אחד גדול לעומת תענוגי העולם הבא.

אנו שומעים את הדברים, אבל לפעמים בסתר ליבנו עולה בקרבינו מחשבה שהצדיקים אכן חושבים כך בתמימותם, הם לא טעמו מעולם את טעמו של עולם הזה, ואילו היו נמצאים במקום שאנו נמצאים, משופעים בחלב הארץ ובמיטב תענוגי העוה"ז היו מדברים באופן אחר.

כי כל זמן שאנו נמצאים בתוך הבור החשוך ולא טעמנו מעולם את טעמה של הנשמה ואת תענוג הדביקות האלוהית, אזי אנו שרויים בתוך 'קטנות', בתוך מקום צר. כל מחשבתנו עסוק רק עם עצמינו בלבד, וגם כל עבודת ה' שלנו הכל קשור אלינו, להרוויח עוד ועוד ולהתגדל עוד ועוד. כל מה שהגוף רוצה הוא להרגיש יותר את המציאות שלו, וכל הזמן אנו עסוקים להספיק, להתעלות, להתרומם, להתענג, לפעול ולהתקדם. אבל הנשמה מדברת בשפה אחרת, היא רוצה להתכלל, להתבטל, להתאחד, להרגיש שאין לה מציאות.

ובמצב כזה, כאשר שקועים בתוך 'גלות מצרים' בתוך מיצר הקטנות, לא שייך להגאל.

אור הגדלות: שהאירה על נשמות ישראל ב'שבת הגדול'

משה רבינו הגיע למצרים, רואה את בני ישראל עובדים בפרך, שקועים בתוך עומק הקטנות והמיצרים, והוא ניגש אל אחד מהם ושאל אותו: ר' יוד, למה אתה עובד כה קשה, הבה נצא יחדיו ממצרים, תן לי יד ואוציא אותך מתוך המצב הקשה שלך.

והיהודי עונה לו, אוי טייערע משה רבינו, אני חייב להספיק היום את עבודתי, באם לאו איני מקבל את משכורתי ואת שכרי, ומה אעשה בסוף החודש כאשר פקדי הבאנק יגערו בי ויחזירו את כל התשלומים? 'והנוגשים אצים לאמור כלו מעשיכם דבר יום ביומו'.

היהודים לא קלטו ולא הבינו שהם נמצאים ב'גלות מצרים'. הם עבדו קשה, והיו צריכים להספיק כל יום הספק רב.

ומשה רבינו מנסה למשוך אותו בכח, ר' יוד, הרי פרנסה מן השמים, הכל קצוב מראש השנה, למה לך לחיות ב'קטנות' קשה כל כך. ואותו יהודי אין לו אפילו פנאי להשיב, הוא אפילו לא שומע את המילים של משה רבינו - 'ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה'.

וכדי להוציא את ישראל ממצרים, מתוך הקטנות, מתוך בור השביה, לא היתה דרך אחרת אלא להאיר אור נפלא ועצום של 'גדלות', ואז יצאו ישראל ממצרים לחירות עולם.

'גדלות' זו - האירה על נשמות ישראל ב'שבת הגדול'², וכן מתעוררת בכל שנה ושנה בהופיע עלינו 'שבת הגדול'.

כ. וכמו שכתב ה'בני יששכר' (ניסן מאמר ד דרוש ו' ע"ד הרמז) וזל"ק: 'ונקרא השבת ההוא שבת הגדול, גדלות הדעת במידות'.

פרק ג

הופעת אור ה'גדלות' בשבת הגדול

המכות שבתוך הקטנות

כלל ישראל ראו את האותות ואת המופתים, הם ראו שהקב"ה מנהיג את העולם ומחולל נפלאות, אבל הם ידעו כי הכל טוב ויפה עד שזה מגיע לפרנסה שלהם.

'עשר מכות' ירדו על מצרים, ובכל זאת נשארו ישראל בתוך ה'קטנות', ורק ב'שבת הגדול' התחילו ישראל לטעום לראשונה את הטעם של 'גדלות'.

הדבר דומה לאחד שהקב"ה מוריד עליו 'מכות' בעסק פרנסתו כדי להוציאו מתוך המצרים ומתוך העבודה זרה שהוא שקוע בתוכו.

והנה אותו יהודי תופס וקולט את הדברים, ומתחיל להבין שהקב"ה שולח לו אותות וסימנים כדי להוציאו מבור השביה, אבל כיון שהוא שקוע בבור חשון של 'קטנות' לפיכך מתחיל לעשות חשבונות של קטנות: אולי צריך להוסיף עוד רבע שעה של שיעורי תורה, אולי יש להוסיף מעט צדקה, וכנהנה וכנהנה.

כל זה הוא מחשבות של קטנות, כי בסופו של דבר הוא יודע ומאמין שהעסק והביזנעס שלו מביאים לו את פרנסתו, הוא חי בתוך הבור החשון הזה, בלי אמונה אמיתית, וכאשר קשה לו ומקבל סימנים מן השמים אינו עוקר את העבודה זרה משורשה, אלא מתקן מעט מעט, מקבל קבלות טובות, הוא מאיר קצת את אור האמונה בקרבו, אך בסופו של דבר נשאר בתוך הגלות.

אבל לפעמים חס עליו הקב"ה ומאיר עליו אור גדול של 'גדלות', הוא מוציא אותו מתוך המיצר החשון לכמה שעות, ואז מגלה היהודי שהוא חי בתוך טעות, הביזנעס שלו הוא דמיון שוא, וכמו שהעיד אחד מגדולי העשירים בעולם כי כל פעם שהיה חושב ומתכנן לעשות כך וכך, היה נכשל ומפסיד, ורוב הצלחותיו ועשירותו הוא רק מדברים שבאו לו בהיסח הדעת או שחשב שהפסיד ואח"כ נתברר לו שהרוויח.

באותה שעה הוא יוצא ובוקע מתוך הגלות, הוא נמצא למעלה בתוך המרחב המאיר, מרגיש בידיו האיתנות של הבורא ית', ומביט על כל העסקים והביזנעס כקליפת השום, א שטיק גארנישט.

לאחר מכן הוא יכול לחזור אל הביזנעס שלו, כי הוא כבר חי עם אור הנשמה, עם בטחון, הוא ממשיך לעסוק בעסקיו, אבל בתוך-תוכו הוא כבר מתייחס באופן אחר אל

כל הרווחים וההפסדים, הוא יודע היטב שלא הביזנעס מעשיר אלא הבורא ית', והראיה לכך, שכאשר הקב"ה אינו חפץ שיצליח, הוא יכול לעשות כל התכסיסים שבעולם ולהשתמש עם כל חכמתו ופקחותו, ובכל זאת הוא יפסיד הכל, כי אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה'.

כך יהיה גם בהתגלות משיח צדקינו בקרוב בימינו. הוא יגלה בבת אחת את כל השקר של העולם, כולם יראו עין בעין איך שהיו מקבלים את כל הממון שלהם גם על ידי השתדלות מועטת בלבד, והם התרוצצו ורדפו אחר הממון בחינם ללא שום תועלת, יגיעתם לא הוסיפה כלום, וחכמתם ותבונתם הזיקו יותר מאשר הועילו.

'הנס הגדול' יש לו שייכות עם 'שבת הגדול'

זהו ההבדל בין 'עשר מכות' הקשורים ל'חג הפסח', לבין 'הנס הגדול' שיש לו שייכות עם 'שבת הגדול'.

כלל ישראל ראו עין בעין את המכות הנאמנות שחטפו המצריים. במכה הראשונה ספג הנילוס מכה קשה, הכל הפך לדם, האליל הגדול, הכח העצום של מצרים קיבל מכה נאמנה. לאחר מכן עלה מן הנהר צפרדע שהתפשט בכל ארץ מצרים, בהמשך קיבלו דבר כבד מאוד שבו מתו כל הבהמות אשר בשדה - הסוסים והחמורים, הגמלים, הבקר והצאן.

בני ישראל ראו שהאליל הגדול שמביא מזון ופרנסה לכל מצרים אין בו כח ואין בו תוקף, אבל כאשר שאלו אותם מהיכן יביאו פרנסה למחרת, חשבו בלבבם לאמור: יש עדיין בהמות שלא מתו, יש עוד מים בנילוס שלא נתקלקל. הם היו שקועים עדיין בתוך הקטנות שלהם ולא מצאו את הדרך איך לצאת מתוכה.

אך בשבת הגדול הופיע עליהם אור גדול ועצום של 'גדלות', הם לקחו את ה'טלה' המושיע שמביא להם פרנסה, ועקדו אותו ליד המטה. כולם נבהלו, מהיכן יבוא לכם פרנסה, הרי אתם הולכים לשחוט את כל הצאן, והם השיבו באמונה יוקדת: אנו לוקחים את כל הביזנעס וסוגרים אותו, שוחטים אותו לחלוטין, כי אינו שווה כלום, אין בו מאומה.

עד עכשיו היה נקמה במצריים בלבד, כעת נעשה הנקמה באלוהיהם עצמם.

בשבת עולים אל מקום הגדלות'

והלא זהו ההבדל שבין שבת ליו"ט, כי בשבת קודש עולים ומתעלים אל מקום הנשמה, מעין עולם הבא, אסור לעסוק במלאכה ולא לדבר דברי חול, צריך להיות

מנותקים לגמרי מכל העסקים, ונצטוו על זה ציווי מיוחד 'והכינו את אשר יביאו' שיש להכין הכל קודם שבת כי בשבת כאילו כל מלאכתך עשויה, עולים אל מקום ה'גדלות', אל מקום ה'ידיעה' ששם ברור שאי אפשר להרוויח כלום ואי אפשר להפסיד כלום על ידי שום השתדלות והכל נמצא אך ורק בידי הנאמנות של הבורא ית"ש. וכל זאת - משום שבשבת מתברר שגם הטבע עצמו הוא בידי של הקב"ה, אשר עשה ועושה ויעשה כל כל פרט ופרט.

ואילו ביו"ט הותרה מלאכת אוכל נפש, מותר לדאוג לצורכי הסעודה, כי ביו"ט מתגלה ומתברר שהקב"ה יכול לשדד את מערכות הטבע כרצונו, ויש בו כח ועצום מעל לדרך הטבע, ואין עבודתו באותה שעה להאמין שהטבע אין בו כלום ולכן אין סתירה במלאכת אוכל נפש אל הארת היו"ט, כי כל דבר בעתו, כל מועד יש בו את העבודה המיוחדת אליו.

'כעובר הנשמט ממעי אמו'

היציאה מעבדות לחירות, מקטנות לגדלות, נעשה בליל התקדש חג הפסח, בו מתעלים כלל ישראל בחירות הנפש, יוצאים מתוך כל הקטנות ומשיגים את אור הגדלות^{כא}, וכדאיתא במדרש (שוח"ט תהלים קז) שגאולת ישראל ממצרים הוא 'כעובר הנשמט ממעי אמו' היוצא מתוך החושך הצר אל אור המרחב בבחינת 'פתחת למוסרי', ולכל בני ישראל היה אור במושבותם.

בליל הסדר אנו יוצאים ממצרים, יוצאים מתוך הקטנות, מתוך המיצרים, מתוך בור השביה, ומתדבקים בעולמה של הנשמה. לפעמים לא מרגישים כלום בליל הסדר, אין התרוממות הנפש, אבל הנשמה נמצאת במצב של 'חירות', אין שום דבר בעולם מלבד מציאותו יתברך, והאדם מתבטל כ'בן חורין' ומוכן לקבל כל מה שנשפע אליו ממרומים^{כב}.

כדי להגיע אל ה'גדלות' הזאת חייבים לעבור את 'שבת הגדול', לצאת מתוך הגלות, לסגור את כל הביזנס, לכפור בכל ההשתדלות, ולחיות עם בטחון מוחלט כמו הדרגה

כא. כמובא ב**כתבי האריז"ל** (שעה"כ פסח דרוש ג') שבגלות מצרים נדמו ישראל כמו קטן שאין בו דעת, וביציאת מצרים נתגדלו על ידי שנכנס בהם מוחין, כדרך הגדול שנכנס בו דעת, וענין זה נרמז בפסוק שסידר בעל ההגדה דליל פסח לאמרו בתוך סדר ההגדה והוא פסוק 'ותרבי ותגדלי ותבואי בעדי עדיים' וגו' (יחזקאל טז, ז).

כב. לפעמים רוצים להרגיש את החירות של הנשמה עם המושגים של הגוף כמו רוממות והתלהבות והתעלות, אך הנשמה מאירה באופן אחר ולא תמיד נותנת לנפש הבהמי את תענוגיו הרוחניים שהוא דורש ומבקש.

של 'שבת קודש' שאז נדרש כל אחד מישראל להגיע לדרגה זו, ורק אז אפשר להיות כלי מוכן לקבל את אור הגדלות המופיע עלינו ליל התקדש חג הפסח.^{כב}

'ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות'

לאחר שמאיר עלינו בליל הסדר אור עצום ונפלא של 'גדלות', האדם כופר בכל ה'עבודה זרה' שלו, ומכיר באמת שאין בה כלום, אזי עבודתו לאחר יו"ט ראשון של פסח לחזור אל המצב האמיתי שלו, לא להשאר מרחף בעננים עליונים, אלא לחזור שוב אל בור השביה ואל מקום החשכות שהוא חי שם במשך כל ימות השנה, ואז אין

כג. ראה בהרחבה בספה"ק **מאור ושמש** (רמזי פסח) וזל"ק: ונקדים קושית הט"ז באו"ח (סי' תל סק"א), על מה שנקרא השבת שלפני הפסח 'שבת הגדול', מפני שנעשה אז נס גדול שלקחו אז השה לקרבן בעשור לחדש, ואסרוהו בכרעי המטה, ובאותו הפרק היה העשור לחדש חל בשבת. והקשו, **שהיה לקבוע יום טוב זה בעשור לחדש גם אם לא יחול בשבת, כמו כל המועדים שנקבעו על ימי החודש.**

ויראה בזה **כי הנה ידוע, שכל עיקר עבודתנו הוא, להעלות העולמות כולן לשרשם**, ולקשרם באין סוף ב"ה, ובפרט אחר חטא אדם הראשון, שנפלו הרבה ניצוצות הקדושות לבין החיצונים; וצריכין דורות הבאים לתקן חטא זה, ולהעלות הניצוצות לשרשן, **ולבטל אחיזת החיצונים מהקדושה. וביטול אחיזת החיצונים הוא - על ידי שממשיכין שמות הויות שהם 'גדלות דמוחין' - אל השמות אלהים שהם 'קטנות דמוחין'**, ועל ידי זה מתבטל אחיזת החיצונים; שעיקר אחיזתו הוא בשמות אלהים, כידוע. **אמנם, צריך לזה אתערותא דלתתא, שהוא בתשובה ומעשים טובים, שעל ידי זה מתעורר איתערותא דלעילא, ויומשכו אורות ה'גדלות דמוחין' שהם שמות הויות - אל השמות אלהים, ועל ידי זה נמתקין הגבורות בשרשם, ומתגלגלן החסדים. ובכל שבת הוא התגלות החסדים והמתקות הגבורות, על ידי ההכנה שעושים בימי החול, אך שהוא רק בבחינת 'גדלות ראשון'.**

ואולם, **בהיותם בגלות מצרים שהיה אז תגבורת הדינין**, כמאמר חז"ל הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, **ולא היה להם שום אתערותא דלתתא בכדי להמתיק הגבורות**, והוצרך המאציל העליון לעורר מדתו, שהיא (שמות לג ט) וחנתי את אשר אחי - אף על פי שאינו כדאי (ברכות ז א), ולעשות היחוד מיניה וביה, בלי איתערותא דלתתא, כדי להביא גדלות גדול ומוחין עליונים מאד, שהם בחינת 'גדלות שני', בכדי שיתבטל אחיזת החיצונים שהיה אחיזתם גדול כל כך, עד שלא הספיק בגדלות ראשון. אמנם זה היה בעת יציאתם ברגע זו ממש - שאז נתגלה מיד אור הגדלות שני, מפני שהיו צריכין לצאת בחפזן, מפני שהיו משוקעים במ"ט שערי טומאה, וזה לא היה באפשרי זולתי בהתגלות הגדלות שני מיד בלי סדר המדרגות. אכן, **בעת לקיחת השה שרצו להתחיל בזה לבטל העבודה זרה והקליפה של מצרים באסרם השה בכרעי המטה, וזה גם כן לא היה באפשרי מחמת תגבורת הדינים, רק על ידי התנוצצות אור הגדלות שני; ואז בעשור לחדש עדיין לא היה הזמן הגאולה שיתנוצץ אור הגדלות שני בלי סדר המדרגות, שסדר המדרגות הם - גדלות ראשון, קטנות שני, גדלות שני, כידוע. ולכן לא היה באפשרי ליקח השה כי אם בשבת, ששבת הוא עת התגלות החסדים, וכל שולטני רוגזין ומארי דדינין כולהו ערקין, וממילא מתגלה אור הגדלות ראשון, ויקל לבוא להתנוצצות הגדלות שני על סדר המדרגות. ולכן לא היה באפשרי שיעשה נס זה כי אם בשבת ולא בחול, ולכן נקבע לעולם ענין הנס על השבת שקודם הפסח.**

עבודתו לסגור את הביזנעס, אלא אדרבה, 'ששת ימים תעבוד ובשביעי תשבות' (שמות לד, כא), אבל לאחר האורות והגילויים של יו"ט פסח, הוא יורד ומאיר את החושך עם אור האמונה כפי יכלתו.

ואז כאשר יבוא אחד להשיג גבולו, ויפתח עסק כמותו, והוא יחשוש שמא כל פרנסתו תעבור אל השני, או כאשר עולה בקרבו מחשבת חוץ למחר ולחטוף שחרית כדי להרוויח עוד כמה פרוטות, מיד יזכור כי אכן נמצא בתוך החושך אבל הוא כבר מכיר את האמת שהכל כלום, הוא יחזור שוב ושוב על הפסוק (דברי הימים א' כט, יב) "והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל", אף אחד אינו יכול להזיק לי, כי הכל רק דמיון ואחיות עינים.

וכמו כן כאשר ידאג האם יצליח בעסקיו או לא, וכל ראשו ומעיניו שקועים בחרדה, הנה זכור יזכור את 'שבת הגדול' ואת 'ליל הסדר' בהם האיר עליו אור של 'גדלות' והכיר בדעתו ובכל לבבו כי רק הקב"ה זן ומפרנס לכל, ואז יאיר ויזריח בקרב לבבו את אור האמונה כפי אשר יוכל.

עבודה זו מוטלת עלינו בימי הספירה, שהוא מלשון 'ספיר ויהלום', כפי שלימדו ספרי החסידות שיש להאיר את הלב ואת המידות עם אור האמונה שהאיר עלינו בליל הסדר, כי חשוב מאוד לפני הקב"ה כאשר אנו עוסקים בעסקינו ומשתדלים להאיר שם את האמונה ולהוריד לשם את אור השי"ת, יותר מאם היה סוגר את כל עסקיו, כי נתאווה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים דייקא, ולא שיפרוש מן התחתונים ויתעלה אל העליונים, כי לא בזאת חפץ ה', ועבודה זו להתנתק ולהתעלות היא עבודה מיוחדת ליום השבת קודש שבו אנו אכן צריכים לפרוש לגמרי מכל מלאכה, ואז מקבלים כח להאיר את האור האלוקי בתוך חשכת ימי החולין, כל אחד בתוך עסקיו ובתוך מלאכתו^{כד}.

כד. וזהו אחד מיסודות החסידות שצריך קודם לעלות למעלה, ואחר כך לירד למטה, לחזור לתוך הגוף ולקדש את הגוף בקדושת הנשמה.

וראה בספה"ק **היכל הברכה** (פר' ויקרא) וזל"ק: הגם אשר הוא מדריגה גדולה בעת שהיה מלבוש משה בגוף חשמ"ל שהולכין בו הצדיקים בג"ע וכבר נסתלק מן חיזו דגוף דהאי עלמא לגמרי, **על כל זה אין זה שלימות אמיתי כי תכלית השלימות הוא להיות מעלה ומטה**, וכך שמעתי מאת אדמו"ר מהור"ר **אברהם יהושע העשיל ממעזביז** מה שקבלתי ממורי ורבי **רבינו אלימלך** אובין הונטין הונטין אובין [למעלה למטה, למטה למעלה]. עכל"ק.

והרחיב בזה בספה"ק **מאור ושמש** (פר' פנחס) יעויין שם.

